

דברי דוד

חלק שני

חדושים על מסכת ברכות

דף ב תוס' ד"ה מאימתי כו'. מה שהקשו התוס' על רש"י נלפע"ד ליישב דודאי אין כוונת רש"י דמטיקרי דינא דגמ' כך הוא להתפלל מבטור יום אלא דעיקר הדין הוא לקרות ק"ש וגם להתפלל בזה"כ רק דכוונת רש"י ליישב מנהג העולם שנהגו כך אי יולאין בזה עכ"פ בדיעבד וא"כ הגה להם לישראל על מנהגם או דלריכין לבטל מנהגא וע"ז כתב רש"י דיואלאין בק"ש שעל המטה בדיעבד ולפי"ז לק"מ כל מה שהקשו התוס' דמה שהקשו מה שאין קורין רק פרשה ראשונה ס"ל לרש"י כשיטת הרבה מהפוסקים דאית מדאורייתא רק פ' ראשונה ועיין בתר"י דהוכיח דכן הוא דעת הר"ף מדאסר דרך עראי אף היכא דלא בעי כוונה דכוונה אין לר"ך רק בפסוק ראשון כבד וכרבה שם בפ' הי' קורא (יג) והלכתא כוותי' ואפ"ה כתב לענין דלא לשווי' עראי אסור בכל הפ' ראשונה וכיון דלא תליא דך דלא לשווי' עראי בטונה א"כ אמאי לא חסר בטונה אלא ש"מ דאינה מדאורייתא רק פרשה ראשונה ע"ש באריכות בתר"י בפ' הי' קורא וכיון דמדאורייתא כגי בפרשה ראשונה א"כ לא לריכין או לבטל מנהגא והנה להם לישראל : ומה שהקשו עוד דהא לר"ך לברך לפני' ולאחריה ג"כ לק"מ דס"ל לרש"י דק"ש לאו בברכות תליא מלחא כמו ששינוי הקורא מכאן ואילך לא הפסיד ואמרינן מאי לא הפסיד בברכות וכתב עלה הרשב"א הוצא בבי"ס סי' מ"ו דברכות דק"ש לא הוי כשאר ברכות דנתקנו על הדבר רק הוי מלחא באפי' נפש"ע"ש באריכות וכן בר"פ הי' קורא אמרינן אס כיון לבז ילא ואמרי' עלה בירושלמי זאת אומרת ברכות אינן מעכבות ע"ש בתוס' נכיון שכן ילא י"ח ק"ש אף בלא ברכות וידי חובת ברכות ילא במה שאומרים מבע"י דברכות ותפלה הערב זמן אחד להם ובתפלה גם רש"י מודה דילא במה שמתפלל מבע"י כדמוכח להדיא מהא דרב גלי ט' רק שרש"י סובר דאפ"ה בק"ש לא ילא דבשכיבה תליא מלחא ועדיין לאו זמן שכיבה הוא : ומה שהקשו עוד דהא ההיא ק"ש אינה רק בשביל הצויקין כבד כתב הרא"ש דיש לדחות דמירי שקרא בזמנה בזה"כ ועיין במע"י דמוכרחים אנו לומר כן מדקאמר מלוה ט' ע"ש וביותר יתיישב טפי לפמ"ש דכוונת רש"י אינו דעיקר דינא דגמ' כך הוא רק ליישב מנהגיט וא"כ ודאי דהגמ' מירי שקרא כדינה :

ומה שהקשו דא"כ פסקין כריב"ל ואנן קי"ל כר"י דאמר איזוהו בן עוה"ב זה הסומך גאולה לתפלה של ערבית גם זה לק"מ דעיקר טעמא דר"י הוא משום סמיכת גאולה לתפלה וזה כבר ילא בברכות וא"כ הוא סמך גאולה לתפלה ובאמת הרא"ש סובר לתקן דך קושיא קלת בלשוט דכתב ח"ל ואנן קי"ל כר"י דסבר ק"ש ואח"כ תפלה ט' וכיוצא דהא אמרינן לקמן דקמפלגי בקרא דר"י מקיש שכיבה לקימה כו' וא"כ אף דסמך גאולה לתפלה מ"מ הא חזינן דקרא קפיד

שיהא ק"ש קודם ובקרא הא אינו מפורש הטעם וא"כ האיד עבדינן איפכא אך באמת גם זה אינו קשה דודאי דך דקאמר קרא לקמן אינו דרשא גמורה רק אסמכתא בעלמא דהא כל עגמה של תפלה אינו אלא מדרבנן וא"כ איך אחי קרא להכי אלא ודאי דאית רק אסמכתא בעלמא ועיקר טעמא דר"י משום סמיכת גאולה לתפלה וא"כ כבר ילאו י"ח במה שאמרו הברכות והסמיכו גאולה לתפלה ומעשה נסתלקו כל קושיות התוס' והרא"ש מעל רש"י ועיין בזה :

ועיין בתר"י שדרך ג"כ בדרך זה קלת אלא שהוסף דבעי למימר עכ"פ אהבת עולם וגם לר"ך שיקראנה קודם אכילה ואין בדבריו הכרח כ"כ דכיון דגם איזוהי מודה דהברכות הם ענין בפ"ע וא"כ מנ"ל דבעי לומר אהבת עולם . שנית כיון דכבר ילא במה שאמר בזה"כ אדרבא נראה קלת דהוי כמו ברכה לבטלה ועובר משום לא תשא דדוקא לענין תפלה אמרו הלואי שיתפלל כל היום כולו דלולא רחמי' וגם נתקן כנגד הקרבנות ושייך בהם נדבה גם כן דהא הוי עולת נדבה אבל לענין ברכות ק"ש לא שייך בהן כלל נדבה ואיך יאמרו פנים אחרת ואי משום דאהבת עולם הוי כמו ברכות התורה א"כ בכל פעם שלומר יטערך לברך ברכת התורה שנית אלא דסמיכין אברכת התורה שאמר בשחרית לכל היום וכמו שיחבאר לקמן אי"ה א"כ גם כאן למה יטערך לברך ברכת אהבת עולם . ולר"ך לומר דבברכת תר"י הוא דאהבת עולם נתקנה לק"ש כמו ברכות התורה בלבוש דאף שברך ברכת התורה בשחרית עכ"ל העולה לתורה מברך פעם שנית משום כבוד הלבדור וכמ"ש הרא"ש לקמן אבל זה אינו מוכרח וגם רא"י מהא דאמר לקמן מאי ברכה אחת כו' הכי אמר שמואל יולר אור וא"כ הוי קורין ק"ש בלא אהבת עולם ועיין בזה . גם מה שהקפיד שיקרא ק"ש דוקא קודם אכילה אינו קושיא כ"כ לפירש"י וכמו שיחבאר אי"ה לקמן בפירוש הברייתא דחכמים עשו סיג לדבריהם עי"ש :

ועל שיטת ר"ת כבר הקשו התוס' והרא"ש עי"ש ברא"ש ועל שיטת ר"י שהסמיכו התוס' והרא"ש דאנן סמיכין אדר"א דאמר משעה שקדש היום וגם אהאי תנא דמשעה שנכנסים להסב אני בעניי לא זכיתי להבין דבריהם דמלכד מה שהקשה הרא"ש ע"ז ואע"ג דלית הלכתא לא כר"א לגבי ר"י עוד קשה איך יניח סחמא דמתניתין וניזול בחר פלוגתא דברייתא אפי' אי לא הוי דך כלל דר"א ור"י הלכה כר"י מ"מ ודאי אית לן למפסק כסחם מתניתין ולא כתנאי דפליגי בברייתא ועוד קשה טובא דמנ"ל דהני תנאי ס"ל דמקדימין כ"כ מבע"י הא ר"א אמר משעה שגבי אדם נכנסים להסב ולדעתי יראה דהוא מאוחר אף משל עני דהא גם בעני אינו מפורש השיעור ועכ"ז מוכיח האמר דהוא מאוחר משל כהן דאי אמרת מוקדם ר"ח הייט ר"א וא"כ אותה הוכחה עגמה טיכל לומר גם אר' אחאי דהוא מאוחר לכהן דאי מוקדם

קאי א"כ לריך לאשמעינן כל הזמן של ק"ש אימת הוא דהא בקרא לא אחפרש זה וא"כ למאי חגי מאימתי דמשמע דלא בא לאשמעינן רק-ההתחלה ולזה קאמר והכי קתני זמן ק"ש דשכיבה אימת ורלה למר דמאימתי קאי אמאי דקאמר בחר הכא עד סוף כו' וא"כ אשמעינן כל הזמן של ק"ש ואף דבגמ' אמר לקמן ואב"א רישא לאו ר"א היא מ"מ משום הא לאו דברא דכוונת הגמ' דדברי ר"א לא נאמר רק על הסיפא אבל פשט המשנה הוא לאשמעינן כל זמן ק"ש מאימתי עד סוף קאמר עלה דברי ר"א ולזה במתניתין ובברייתא קמייחא דלקמן ע"ב חגי מאימתי קורין ובהך חרי ברייתא אחרייה חגי מאימתי מתחילין לקרות והיינו בדכתיבנא ודו"ק :

שם חי הכי סיפא דקתני בשחר כו' לחגי דערבית ברישא . ובחצו החום' דבשלמא לשיטתא קמא דקאי אקרא דבשכבך א"כ לא קפיד קרא רק אק"ש אבל חי סמך אקרא דברייתא עולם א"כ בכל מילי הוי ל' לשטיי הכי ועי' במהרש"א דנתקשה דהא ע"כ קרא לא קפיד דהא חזוין בתמיד כתיב של בוקר תחלה ע"ש דחירץ דאין כוונת החום' דבקרא ליכא קפידה דקרא לא קפיד וכחכ פשט הכי ופשט הכי רק כוונת החום' אחנא דמתניתין ע"ש בדבריו ובאמת אין לורך לכל דבריו דגם בקרא ליכא שום שיטת דהא בתמיד כיון דשניהם ביום ודאי דבוקר קדים לערב ודו"ק :

ובזה יתיישבו כמה דברים בגמ' לישנא דהכי קתני ותו דלכאורה ליכא למידק מאי קאמר ואב"א כיון דאין משני רק לקושיא השני' וקושיא ראשונה במקומה עומדת וע"כ לריכין לשיטתא קמא דקאי אקרא דבשכבך וא"כ גם קושיא השני' מתרנא בהכי וא"כ מאי אהי כלל הך ואב"א . אך כמה שכתבתי יתורץ הכל דהמקשה הקשה על מתניתין דחגי לישנא בערבין וא"כ הוי למחגי של בוקר תחלה כדאשכחן בתמיד דלשנא דבוקר קדים לערב ועי' הש"ב ל' דקאי אקרא דבשכבך ובשכיבה ודאי דקדים לקימה דאף יקום טרם יסבב וערבין דחגי לאו דוקא רק דהכוונה הוא על זמן שכיבה ועי' קאמר והכי קתני זמן ק"ש דשכיבה אימת ועלה קאמר ואב"א דאף בלישנא דערב ובוקר שיך למחגי ערב תחלה כדאשכחן בב"ע ולא תלטרך לדחוק והכי קתני ועי' מקשה שפיר חי הכי כו' ועיין בזה היטב כי הוא נכון דרך פלפול כל זה שמעתי :

שם וממאי דהאי ובא השמש כו' וטהר יומא דלמא ביאת אורו הוא כו' ומאי וטהר טהר גברא . עיין רש"י וחסו' ונריך להבין לכל הפירושים הא דקאמר הגמ' דאי קאי על ביאת שמשו א"כ מאי וטהר טהר יומא וחי קאי על ביאת אורו א"כ וטהר הוא על גברא מאי תלי זה בזה . והנה לפי פירש"י לריך לפרש הכי דאי קאי על ביאת שמש ליכא לפרושי וטהר אנגברא כיון דעדיין לא גמר טהרתו ואכור לאטול בקדשים ולכך מפרשין לה איזמא ואשמעינן דבעינן שיהיה היום לגמרי דהיינו בזה"כ דאי מבא השמש לחוד או"א תחלת שקיעה קמ"ל וטהר דבעינן לה"כ (ועיין בחר"י שרמז בזה בקיטור לשוט) אבל אי קאי אביאת אורו ע"כ לריך לפרשו אנגברא דליכא לפרשו אלילה חדא דלמאי כתיב קרא לטהר לילה ומאי אשמעינן בזה דכיון דבא השמש אין לך יום גדול מזה וגם הא עיקר טהרתו אינו תלוי בטהר לילה לחוד רק בהבאת קרבנותיו וקרבנות

מוקדם היינו ר"א דהא חזוין דאין סברא להגמרא להכניס עוד שיטת בין ר' אליעזר ובין ר"י וגם אין סברא להקדים שיטתא דעני דלר"א דלא מסתבר להו לחלק שיהי"כ"כ שיעורים קודם לה"כ ועיין בתוס' ומהרש"א שם וא"כ בע"כ דשיטתא דר' אחאי מאוחר לשל כהן ועיין עוד בזה מ"ש לקמן בעו"ה בוף דבר שיטת רש"י מיושבת שפיר טפי בהלכה מכולם אלא דגם איהו לא בא רק ליישב המנהג אבל לדינא מעיקר התקנה ודאי הוא להתפלל בזה"כ דוקא וכדכתיבנא כנלענ"ד פשוט : **גמ'** הקטר חלבים כו' . רש"י פי' דהקטר חלבים לא אמרו בו חכמים כלל עד חטות ולא נקיט לה הכא אלא לאורוי דמה שמתקן בלילה הוי זמנן כל הלילה ובהדיא חנן במנינה כל הלילה כשר לקזירת העומר ולהקטר חלבים . והנה מה דהביא ראי' ממתניתין דמנינה קשה טובא דהא אמרינן ההם בגמרא זה הכלל לאהוי מאי ומסיק לאהוי אכילת פסחי' ודלא כראב"ע ובאכילת פסחי' ודאי דליכא הרחקה דלמה יגרע מכל הקדשים הגאכלים ליום ולילה אחד דעשו בהן רבנן הרחקה ואף אם נרנה לחלק ביניהם באיזה סברא עיין בפ"י מ"מ פשטא דגמ' במס' זבחים (דף מו:) משמע ודאי דר"ע אית ליה הרחקה באכילת פסחי' דהא איבעי' החם וממאי דראב"ע ודאורייתא דלמא דרבנן הרי להדיא דאביי הוי סבר דר"ע אית ל' הרחקה באכילת פסחים וא"כ תקשה לאביי זה הכלל דמתניתין דמנינה לאהוי מאי אלא ע"כ דמתניתין דמנינה לא אשמעינן רק עיקר דינא דמדאורייתא הוי זמנן כל הלילה ולא איפכת לן כלל למתניתין חי עבד בחדא מניייהו הרחקה מדרבנן דמ"מ כללייהו יחד בהדי הגך דזמנא כל הלילה כיון דמדאורייתא הוי זמנא כל הלילה וא"כ ליכא שום ראי' ממתניתין דמנינה דהקטר חלבים לא עשו הרחקה וא"כ למה לו להוסיף משנתנו מפשטי' ותו קשה דאם איתא דמתני' דין חשיב אף הגך דלא עשו בהן הרחקה א"כ גם קזירת העומר ה"ל למחגי במתניתין דין וכו' דלא אכפת ל' לחנא דין למחשב כולו רק נקיט קזת מהן לדוגמא ואטו כי רובכלא לתשב וליוזל א"כ מאי פריך בגמרא ואילו אכילת פסחים לא קתני ורמיינהו כו' ומסיק דמתני' ראב"ע ודלא כר"ע אימא דחגי ושייר אלא ע"כ דסברת הגמ' הוי דהוי ל' לחנא דין למחשב כולו וא"כ הדרא קושיא לדוכתא אמאי לא חשיב קזירת העומר אלא ע"כ דמתני' דין לא חשיב רק הגך דעבד בהו הרחקה ובקזירת העומר לא עבד הרחקה ולכך לא הני ל' במתניתין וא"כ מוכח דהקטר חלבים גמי עבד בהו רבנן הרחקה ולכך הנכון כשיטת הרמב"ם דסובר באמת דגם בהקטר חלבים איכא הרחקה עיין בפ"י המשניות להרמב"ם וכן בחבורו בפ"ד ממע"ק וכן הוא דעת החום' בפסחים ע"ש ונ"ע לישב דעת רש"י * :

שם וה"ק זמן ק"ש דשכיבה אימת כו' . לריך להבין למאי קאמר הגמ' הך והכי קתני ומאי תיקן בזה ויראה דמעיקרא הוי סבר המקשה דמתניתין קאי על איזה מקום שנסנה שם חזוין דק"ש בלילה וא"כ עיקר זמנה ידעינן מהחם ומתניתין דין לא אהא לאשמעינן רק אימת מתחיל הזמן משעה שהכניסו כו' וא"כ אהי שפיר לישנא דמאימתי ולכך לא הקשה רק חנא היכא קאי כו' אבל לבתר דמשני חנא אקרא

(*) בשנ"א סי' ד' כבר הקשה כמ"כ עיי"ש .